

Віталій КНИШ

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: 0000-0002-2508-1666

АНТИПРАВОВІ АКТИ НЕОГОЛОШЕНОЇ АГРАРНОЇ ВІЙНИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Слід зазначити, що джерела права, які належно відображають правову матерію та враховують права суб'єктів, становлять позитивне право, а ті нормативно-правові акти, які за змістом суперечать сутності права та правам суб'єктів, є антиправом. Типовим прикладом такого антиправа виступають акти радянського аграрного та земельного законодавства, які свого часу по суті легалізували неоголошену аграрну війну проти українського народу. Результатом цього стали чисельні штучно створені голодомори.

Доцільно відмітити, що вказані проблеми стали предметом дослідження у окремих наукових працях. Зокрема, О. М. Пащенко у дисертаційному дослідженні «Розвиток і кодифікація земельного законодавства України» обґрунтував загальні тенденції розвитку та кодифікації земельного законодавства України, в т. ч. і в радянський період. Розвиток законодавства про права на землю (у т. ч. і радянського земельного законодавства) став предметом дисертаційного дослідження П. А. Кравченка на тему «Земельні відносини в умовах аграрної реформи (цивільно-правовий аспект)». Особливості реформування земельних відносин за законодавством України (включаючи і радянське земельне законодавство та історичний досвід реформування земельних відносин в радянській Україні) відображені у дисертації О. І. Заєць «Правові аспекти земельної реформи в Україні». Конкретно-історичні принципи радянського земельного права та їх антиправовий характер досліджував В. В. Книш у кандидатській дисертації «Принципи земельного права України».

Проте недослідженим залишається питання про антиправовий характер радянського аграрного та земельного права як засіб легалізації та організації неоголошеної війни проти українського народу.

Радянське аграрне та земельне право у рамках досліджуваної проблеми почало формуватися з того, що 26 жовтня 1917 р. радянська влада прийняла Декрет «Про землю», який встановив принцип націоналізації землі, принцип передачі земель у трудове землекористування, принцип вилучення землі з ци-

вільного обороту. На УСРР ці принципи поширено шляхом ратифікації даного Декрету на I Всеукраїнському з'їзді Рад 12 грудня 1917 р. Згодом принцип націоналізації землі, передачі землі у користування закріплено в Декреті «Про соціалізацію землі» від 19 лютого 1918 р., Декреті «Про відміну приватної власності на нерухомість у містах» від 20 серпня 1918 р., Положенні «Про соціалістичний землеустрій та про заходи переходу до соціалістичного землеробства» від 14 лютого 1919 р.

Принцип виключного права державної власності на землю був закріплений у статті 2 Земельного Кодексу УСРР 1922 р., у якій зазначалось, що «Всі землі межах УСРР... становлять власність Робітничо-Селянської Держави». Принцип надання землі у трудове користування було закріплено у ст.9 цього кодексу [1].

Однак в законодавстві СРСР та УРСР діяли також нормативні акти, які носили відкритий антисоціальний та антиправовий характер, встановлювали антисоціальні та антинаціональні принципи регулювання земельних відносин, створили умови для нового закріпачення українського селянства під назвою «колективізація». Наступ на українське село та земельні права господарів-одноосібників розпочався з Постанови Раднаркому УСРР «Про ознаки, які визначали селянське господарство як куркульське» від 13 серпня 1929 р. [2, с. 105]. У ній визначались критерії господарств куркульського та підприємницького типу, облік яких покладался на сільські ради. Фактично цією постановою створено умови для реалізації принципу ліквідації одноосібного господарювання на землі та куркульства як класу. Після визначення «потенційних ворогів» колективізації та соціалістичного будівництва в цілому 5 січня 1930 р. прийнято Постанову ЦК ВКП (б) «Про темпи колективізації і заходи допомоги державному колгоспному будівництву», тобто фактично проголошено принцип тотальної колективізації та принцип повної державної підтримки колективізації, які лягли в основу знищення українського селянства.

На реалізацію цієї Постанови прийнято Наказ ОДПУ СРСР №44/21 від 2 лютого 1930 р., який утвердив принцип ліквідації куркульства як класу в районах суцільної колективізації. Передбачалась конфіскація їх майна та масове виселення [3, с. 69]. На підставі директивного листа ЦК ВКП (б) «Про колективізацію», надісланого у вересні 1930 р. всім обкомам, крайкомам і ЦК компартій республік, введено принцип посиленого оподаткування селян-одноосібників, принцип обмеження їх прав землекористування (відносно осіб, які ще не були розкуркуленими). 2 серпня 1931 р. прийнято Постанову ЦК ВКП (б) «Про темпи дальшої колективізації та завдання зміцнення колгоспів», яка сприяла реалізації принципу посиленої охорони майна колгоспів. Принцип посиленої охорони державних підприємств і колгоспів був також закріплений Постановою ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. «Про застосування розстрілу та 10-річного ув'язнення за розкрадання колгоспного майна», яка встановлювала розстріл та 10-річне ув'язнення відносно винних без права амністії [4, с. 499].

Для реалізації цих положень прийнято Інструкцію Верховного Суду та ОДПУ СРСР «Про механізм застосування репресій за постановою ЦВК та Раднаркому СРСР від 7 серпня 1932 року по охороні майна державних підприємств, колгоспів і кооперацій та зміцненню суспільної (соціалістичної) власності», яка закріпила принцип виключної підсудності справ про розкрадання соціалістичного майна ОДПУ та судам [5, с. 524].

Подальша атака на село, спрямована на ліквідацію одноосібного господарювання на землі, здійснювалась через принцип безумовного виконання плану хлібозаготівель в одноосібному секторі, який впливав зі змісту цілої низки нормативних актів, зокрема з Постанови Раднаркому УСРР «Про організацію хлібозаготівель в одноосібному секторі» від 11 листопада 1932 р. [6, с. 545], Постанови Раднаркому УСРР «Про заходи до населення хлібозаготівель» від 20 листопада 1932 р. [7, с. 743], Розпорядження Наркомюсту УСРР прокурорам на місцях «Про репресивні заходи при проведенні хлібозаготівель» від 25 листопада 1932 р. [8, с. 550], Постанови Раднаркому УРСР і ЦК КП(б)У «Про занесення на «чорну дошку», сіл які злісно саботують хлібозаготівлі» від 26 грудня 1932 р. [9, с. 563].

Завдяки цим антиправовим актам під виглядом хлібозаготівлі та для її забезпечення використано три методи розправи з українським одноосібним селянством:

- 1) репресії відносно осіб, які не виконували хлібозаготівель;
- 2) примусове вилучення усіх запасів виявленого зерна;
- 3) припинення будь-яких торгівельних, кредитних та інших фінансових зв'язків із селами, занесеними на «чорну дошку» нібито через саботаж хлібозаготівлі, тобто економічна блокада.

Саме завдяки таким підходам, їх реалізації на практиці злочинний комуністичний режим організував неоголошену війну та голодомор в українському селі, зруйнувавши нестерпне для нього одноосібне господарювання на землі, вилучивши в українського селянства вирощений урожай та організувавши економічну блокаду.

Навіть після цього комуністичний режим не вгамувався. 2 липня 1937 р. прийнято Постанову Політбюро ЦК КП(б)У «Про антирадянські елементи», за якою колишні куркулі відбули покарання у вигляді заслання та повернулись на колишнє місце проживання, повинні бути обліковані. Найбільш ворожі з них мали бути негайно арештовані і розстріляні в порядку адміністративного проведення їх справ через трійки, а менш активні – переписані і заслані в райони по вказівці НКВС. Пропонувалось у п'ятиденний строк подати в ЦК кількість тих, хто підлягає засланням [10, с. 479].

Отже в даній частині проголошено принцип об'єктивної вини куркулів – селян одноосібників, які колись обрали спосіб господарювання на землі, не сумісний із земельною політикою існуючого режиму, в чому, на думку режиму, була їх вина. А звідси повинен був впливати і принцип невідворотності покарання.

На виконання вищевказаної Постанови видано Оперативний Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР № 00447 «Про операції по репресуванню колишніх куркулів, кримінальних злочинців, та інших антирадянських елементів» від 30 липня 1937 р. Зі змісту наказу випливав той же принцип невідворотності покарання антирадянських елементів, до переліку яких (згідно наказу) віднесено також куркулів [11, с. 80]. Встановлювалась кількість осіб, які підлягають розстрілу, та кількість осіб які підлягають засланням, по кожній з областей УРСР. Отже, радянська влада використовувала навіть у своєрідній формі принцип планування репресій щодо антирадянських елементів, значну частину яких становило, на її думку, українське селянство.

Аналогічна політика відносно українського села проводилась і в повоєнні роки. Все знову розпочалося з принципу безумовного виконання плану хлібозаготівель, який і надалі мав стати інструментом відчуження селян від виробленої ними сільськогосподарської продукції. 23 січня 1946 р. була прийнята Постанова РНК УРСР і ЦК КП(б)У «Про хід хлібозаготівель по областях УРСР», у якій подано перелік областей України, що не виконали норм хлібоздачі з урожаю 1945 р. Констатувались навіть факти приховування урожаю [12, с.17].

15 вересня 1947 р. Й. В. Сталін підготував Директиву, у якій засудив послаблення у галузі хлібозаготівель. Тому цього ж дня було прийнято Постанову ЦК КП(б)У і Ради Міністрів УРСР «Про заходи по виконанню Директиви Й. В. Сталіна щодо посилення хлібозаготівель», яка встановила норми здачі зернових культур для кожної з областей УРСР [13, с. 2870]. Ці заходи спричинили голод 1946 – 1947 років в Україні.

Незважаючи на перенесений населенням голод та заподіяну селянству шкоду, 2 червня 1948 р. Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про виселення у віддалені райони осіб, які злісно ухиляються від трудової діяльності у сільському господарстві і ведуть антигромадський паразитичний спосіб життя». За цим Указом надано право загальним зборам колгоспників чи загальним зборам сіл та хуторів на території УРСР (крім західних областей) виносити громадський вирок про виселення зазначеної категорії осіб у віддалені райони [14, с. 32]. Указ у своєрідній формі мав втілити в життя принцип обов'язковості трудової діяльності у сільському господарстві.

Однак під виглядом утвердження даного принципу насправді здійснювалась розправа над уявними дезорганізаторами роботи на селі, значна частина яких або не сприймала радянської земельної політики, або не могла працювати за станом здоров'я, підірваного голодомором 1946 – 1947 років.

Таким чином, за результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Антиправо та антиправові акти є засобом легалізації та подальшої реалізації протиправної поведінки того чи іншого державного (політичного) режиму, що суперечить праву та загальноновизнаним правовим нормам, включаючи спроби легалізації воєнної агресії.

2. Колишня радянська та сучасна російська система влади активно використовували та використовують і на даний час антиправо, як спотворене право, для реалізації своїх окупаційних цілей та початку агресивної війни.

3. За часів радянської влади антиправо та антиправові акти були використані в окремому секторі (сільському господарстві) та неоголошеної війни проти конкретних категорій населення (українського селянства) у формі так званої колективізації та голодомору.

1. *Земельний кодекс УСРР (1922) // Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. 1922. №51. Ст. 750.*
2. *Постанова Раднаркому УСРР «Про ознаки, які визначали селянське господарство як куркульське» від 13.08.1929 // Колективізація і голод на Україні, 1929-1933: Збірник документів. К., 1992. С.105-106.*
3. *Наказ ОДПУ СРСР № 44/21 від 02.02.1930 // Реабілітація репресованих: законодавство та судова практика / За ред. В. Т. Моляренка. К., 1997. С.69-71.*
4. *Постанова ЦВК і РНК СРСР «Про застосування розстрілу та 10-річного ув'язнення за розкрадання колгоспного майна» // Колективізація і голод на Україні, 1929-1933: Збірник документів і матеріалів. К., 1993. С. 499.*
5. *Інструкція Верховного Суду та ОДПУ СРСР «Про механізм застосування репресій та 10-річного ув'язнення за Постановою ЦВК та Раднаркому СРСР по охороні майна державних підприємств, колгоспів та кооперації та зміцненню суспільної (соціалістичної) власності» // Колективізація і голод на Україні, 1929-1933: Збірник документів і матеріалів. К., 1993. С. 523-525.*
6. *Постанова Раднаркому УСРР «Про організацію хлібозаготівель в одноосібному секторі» від 11.11.1932 // Колективізація і голод на Україні 1929-1933. Збірник документів і матеріалів. К., 1993. С. 545-548.*
7. *Постанова Раднаркому УСРР «Про заходи щодо посилення хлібозаготівлі» від 20.11.1932 // Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посіб./ Упоряд. А. С. Чайковський, О. Л. Копиленко, В. М Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук. К.: Юрінком Інтер, 2003. С. 473-475.*
8. *Розпорядження Наркомюсту УСРР прокурорам на місцях «Про репресивні заходи при проведенні хлібозаготівель» від 25.11.1932 // Колективізація і голод на Україні 1929-1933: Збірник документів і матеріалів. К., 1993. С. 550-551.*
9. *Постанова Раднаркому УСРР і ЦК КП(б)У «Про занесення на «чорну дошку» сіл, які злісно саботують хлібозаготівлі» від 06.12.1932 // Колективізація і голод на Україні 1929-1933: Збірник документів і матеріалів К., 1993. С.563.*
10. *Постанова Політбюро ЦК ВКП(б) «Про антирадянські елементи» від 02.07.1937 // Хрестоматія з Історії держави і права України: Навч. посіб./ Упоряд.: А. С. Чайковський, О. Л. Копиленко, В. М Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук. К.: Юрінком Інтер, 2003. С. 479.*
11. *Оперативний Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР «Про операції по репресуванню колишніх куркулів, кримінальних злочинців, та інших*

антирадянських елементів» від 30.07.1937 // Хрестоматія з Історії держави і права України: Навч. посіб./ Упоряд.: А. С. Чайковський, О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук. К.: Юрінком Інтер, 2003. С. 479.

12. *Постанова РНК УРСР і ЦК КП(б)У «Про хід хлібозаготівель по областях УРСР» від 23.01. 1946 // Голод в Україні 1946-1947. Документи і матеріали. Київ – Нью-Йорк, 1996. С. 17-18.*

13. *Постанова ЦК КП(б)У і Ради Міністрів УРСР «Про заходи по виконанню директиви Й. В. Сталіна щодо посилення хлібозаготівель» від 15.09.1947 // Голод в Україні 1946-1947. Документи і матеріали. Київ – Нью-Йорк, 1996. С. 285-287.*

14. *Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про виселення у віддалені райони осіб, які злісно ухиляються від трудової діяльності у сільському господарстві і ведуть антигромадський паразитичний спосіб життя» від 02.06.1948 // Реабілітація репресованих: законодавство та судова практика / За ред. В. Т. Маляренка. К., 1997. С. 82-83.*

Книш Віталій. Антиправові акти неоголошеної аграрної війни радянської влади проти українського народу

На авторське переконання, джерела права, які належно відображають правову матерію та враховують права суб'єктів, становлять позитивне право, а ті нормативно-правові акти, які за змістом суперечать сутності права та правам суб'єктів, є антиправом. Типовим прикладом такого антиправа виступають акти радянського аграрного та земельного законодавства, які свого часу по суті легалізували неоголошену аграрну війну проти українського народу. Результатом цього стали чисельні штучно створені голодомори.

У ході дослідження автор встановив, що завдяки цим антиправовим актам під виглядом хлібозаготівлі та для її забезпечення використано три методи розправи з українським одноосібним селянством: репресії відносно осіб, які не виконували хлібозаготівель; примусове вилучення усіх запасів виявленого зерна; припинення будь-яких торговельних, кредитних та інших фінансових зв'язків із селами, занесеними на «чорну дошку» нібито через саботаж хлібозаготівлі, тобто економічна блокада.

Саме завдяки таким підходам, їх реалізації на практиці злочинний комуністичний режим організував неоголошену війну та голодомор в українському селі, зруйнувавши нестерпне для нього одноосібне господарювання на землі, вилучивши в українського селянства вирощений урожай та організувавши економічну блокаду.

За результатами дослідження було зроблено наступні висновки: 1) антиправо та антиправові акти є засобом легалізації та подальшої реалізації протиправної поведінки того чи іншого державного (політичного) режиму, що суперечить праву та загальновищезначим правовим нормам, включаючи спроби легалізації воєнної агресії; 2) колишня радянська та сучасна російська система влади активно використовували та використовують і на даний час антиправо, як спотворене право, для реалізації своїх окупаційних цілей та початку агресивної війни; 3) за часів радянської влади антиправо та антиправові акти були використані в окремому секторі (сільському господарстві) та неоголоше-

ної війни проти конкретних категорій населення (українського селянства) у формі так званої колективізації та голодомору.

Ключові слова: право, антиправо, антиправові акти, антиправові акти війни, антиправові акти аграрної війни, радянське антиправо, російське антиправо, неоголошена аграрна війна, легалізація війни, легалізація голодомору.

Knysh Vitaliy. Illegal acts of the soviet government's undeclared agrarian war against the Ukrainian people

According to the author's belief, the sources of law that properly reflect the legal matter and take into account the rights of subjects constitute positive law, and those normative legal acts, which in their content contradict the essence of law and the rights of subjects, are anti-law. A typical example of such anti-rights is the acts of the Soviet agrarian and land legislation, which at one time essentially legalized an undeclared agrarian war against the Ukrainian people. This resulted in numerous artificially created famines.

In the course of the research, the author established that thanks to these illegal acts, under the guise of grain procurement and to ensure it, three methods of repression were used against the Ukrainian single-person peasantry: repression against persons who did not carry out grain procurement; forced withdrawal of all stocks of detected grain; termination of any trade, credit and other financial relations with villages listed on the «black board» allegedly due to sabotage of grain procurement, i.e. economic blockade.

It was thanks to such approaches and their implementation in practice that the criminal communist regime organized an undeclared war and famine in the Ukrainian countryside, destroying the intolerable one-man farming of the land, seizing the crops grown from the Ukrainian peasantry and organizing an economic blockade.

Based on the results of the study, the following conclusions were drawn: 1) anti-law and anti-law acts are a means of legalization and further implementation of the illegal behaviour of one or another state (political) regime, which contradicts the law and generally recognized legal norms, including attempts to legalize military aggression; 2) the former soviet and modern Russian system of power actively used and are still using anti-law, as a distorted law, to realize their occupation goals and start an aggressive war; 3) during the time of Soviet power, anti-law and anti-law acts were used in a separate sector (agriculture) and an undeclared war against specific categories of the population (Ukrainian peasantry) in the form of so-called collectivization and famine.

Keywords: law, anti-law, anti-legal acts, illegal acts of war, illegal acts of agrarian war, soviet anti-law, russian anti-law, undeclared agrarian war, legalization of war, legalization of famine.